- *differenzi bejn Rikors Kostituzzjonali u Rikors maħluf*
- *korrezzjonijiet iktar permessibbli fi proċeduri Kostituzzjonali*
- *- Qorti in sede Kostituzzjonali tista' saħansitra tmur ultra vires*

FIL-PRIM'AWLA TAL-QORTI ĊIVILI

(Sede Kostituzzjonali)

IMĦALLEF ONOR. GRAZIO MERCIECA LL.D.

ILLUM, 12 ta' Diċembru 2022

Rikors Nru. 657/2021 GM

Josephine Portelli (K.I. 0695831M),

Mary Parretti (K.I. 233326M) u

Elvira Portelli (K.I. 656334M)

vs

L-Avukat tal-Istat

u

Carmelo (K.I. 0365046 M) u Maria (K.I. 0658645 M) konjuġi Decelis

Il-Qorti:

Rat r-rikors ta' Josephine Portelli tat-3 ta' Novembru 2022 li bih talbet lil din il-Qorti sabiex, bis-saħħa tal-Art. 175 tal-kodiċi ta' proċedura ċivili, tbiddel kwalunkwe riferenza għall-Art. 3 u 4 tal-Kap 69 tal-Liġijiet ta' Malta b'riferenza għall-Art. 5 tal-Kap 158 tal-Liġijiet ta' Malta.

B'risposta tat-3 ta' Novembru 2022 l-Avukat tal-Istat oppona għat-talba. Wieġeb li l-Art. 175 jagħti s-setgħa lill-Qorti li tagħmel tibdil varju sakemm ma jbiddilx fis-sustanza l-azzjoni jew eċċezzjoni fuq il-mertu tal-kawża. Il-bdil mitlub kien ibiddel il-liġi allegatament vjolattiva tad-drittijiet fundamentali, bażi tat-talba tar-rikorrenti, kif ukoll jitlob bidla fl-eċċezzjonijiet tal-Avukat tal-Istat.

Ikkunsidrat:

Dan l-inċident, li jinvolvi ħela ta' ħin bla bżonn kemm għall-partijiet kif ukoll għal din il-Qorti, seta' jiġi faċilment evitat li kieku r-rikorrenti qagħdet iktar attenta kif tikkonfezzjona r-rikors promotur tagħha u li kieku, bir-rispett kollu, stembħet u ndunat bil-*lapsus* tagħha fi stadju iktar bikri ta' din il-kawża.

B'danakollu issa l-Qorti trid tħoll il-kweżit jekk l-iżball jistax jissewwa jew le.

Kif diġa` aċċenntat, it-talba tar-rikorrenti hija bbażata fuq id-disposizzjonijiet tal-Art. 175 tal-kodiċi ta' proċedura ċivili. B'danakollu, il-proċeduri għall-ħarsien ta' jeddijiet fundamentali tal-bniedem,

improprjament imsejħin "kostituzzjonali" fil-prattika forensi tagħna, huma differenti minn dawk ta' kawżi ċivili ordinarji bejn soġġett tad-dritt privat u ieħor, u saħansitra differenti minn kawżi ta' stħarriġ ġudizzjarju ta' għemil amministrattiv tal-Istat jew organi tiegħu, li, bħall-kawżi "kostituzzjonali" isiru minn soġġett tad-dritt privat kontra l-Istat. Dan għaliex kuntrarjament għat-tipi ta' kawżi l-oħrajn, kawża "kostituzzjonali" ma tinfetaħx permezz tal-proċedura ordinarja tar-Rikors Ġuramentat ikkontemplata fil-kodiċi ritwali, imma b'Rikors sempliċi.

Ir-Rikors Ġuramentat irid ikun fih għadd ta' ingridjenti, fosthom (i) dikjarazzjoni li tfisser b'mod ċar u sewwa l-oġġett tal-kawża (ii) ir-raġuni tat-talba (iii) it-talba jew talbiet (Art. 156(1) Kap 12). Jekk xi waħda minn dawn tkun nieqsa, ir-Reġistratur huwa marbut li jirrifjutah (Art. 156(7) Kap 12).

Ir-Rikors "kostituzzjonali" jrid ikollu fih (i) il-fatti li minnhom jinħoloq l-ilment b'mod konċiż u ċar (ii) isemmi d-disposizzjonijiet tal-Kostituzzjoni jew tal-Konvenzjoni li ġew jew li x'aktarx se jiġu miksura (iii) ir-rimedju mitlub (Reg. 3(1) u (2) tal-L.S.12.09). Fin-nuqqas ta' xi wieħed minn dawn l-elementi, ir-rikors "ma jkunx null, u l-Qorti tista' f'kull każ tordna lir-rikorrent li jippreżenta...l-partikolaritajiet meħtieġa..." (Reg.3(5) ibid.).

Jidher mis-suespost li kuntrarjament għall-proċedura ordinarja, il-proċedura tar-rikors hija waħda sommarja u flessibbli. M'hemmx ġurament; biżżejjed espożizzjoni fil-qosor tal-fatti; ma hemmx bżonn tingħata r-raġuni tat-talba; ebda difett fir-rikors ma jwassal għan-nullita`; ir-Reġistratur ma jistax iwaqqfu milli jiġi ppreżentat; il-Qorti tkun tista' ssewwih**. Ir-Reg. 3(5) ma jagħmel l-ebda limitazzjoni għas-setgħa tal-Qorti li ssewwi żball jew**

nuqqas, kuntrarjament għall-Art. 175 tal-Kap 12 li jiprojbixxi tibdil li jinvolvi bdil fis-sustanza tal-azzjoni jew tal-eċċezzjonijiet. Ir-Reg. 3(5) għalhekk, billi huwa liġi speċjali, jidderoga mid-disposizzjonijiet tal-Art. 175. Reg. 7 ineħħi kull dubju f'dan ir-rigward, għaliex jgħid li d-dispożizzjonijiet tal-kodiċi ritwali japplikaw, *mutatis mutandis*, biss fin-nuqqas ta' dispożizzjoni differenti fl-istess Regoli.

Dawn id-differenzi bejn Rikors Ġuramentat u Rikors jenfasizzaw li filwaqt li tal-ewwel jifforma parti mill-proċedura ordinarja, u soġġett għar-regoli tagħha; tat-tieni jiftaħ proċedura straordinarja li fiha l-azzjoni ġiet meħlusa minn ċerti formalitajiet ritwalistiċi biex tabbraċċja u ssolvi sitwazzjonijiet li ma kinux ikkontemplati taħt il-kunċett tradizzjonali ta' drittijiet proċedurali.

Il-Qorti Kostituzzjonali, fil-kawża **Bartolo v Aġent Reġistratur tal-Qrati[1],** siltet, mid-dispożizzjonijiet tal-liġi, il-prinċipju li f'kawżi dwar ksur ta' jeddijiet fundamentali, il-Qorti għandha diskrezzjoni ferm wiesa' tant li tista' saħansitra tiddeċiedi *ultra vires*:

> "Fi proċeduri kostituzzjonali, il-formalita` hija ridotta għall-minimu neċessarju u jiddependi kollox mid-diskrezzjoni tal-ġudikant li jkun qed jippresedi, li għandu jara li jiġu salvagwardati l-prinċipji kollha tal-ġustizzja proċedurali.
>
> "Il-ġudikant mhux marbut li joqgħod biss għal dak li jista' jkun hemm miktub mir-rikorrent għal dik li hija l-indikazzjoni preċiża tal-artikoli kostituzzjonali li jiddelineaw id-drittijiet fundamentali tiegħu ...
>
> "Il-flessibilita` proċedurali li għaliha għadha kif saret riferenza, hija illustrata mill-Kostituzzjoni stess fl-artikolu 46(2) fejn il-Qorti hija liċenzjata li "... tista' tagħmel dawk l-ordnijiet, toħroġ dawk l-atti u

[1] Edwin Bartolo v Aġent Reġistratur tal-Qrati 15.02.1991 LXXV.i.84 Qorti Kostituzzjonali.

tagħti dawk id-direttivi li tqis xierqa sabiex twettaq, jew tiżgura t-twettiq ta' kull waħda mid-disposizzjonijiet (dwar drittijiet fundamentali) li għall-protezzjoni tagħhom tkun intitolata dik il-persuna.[2]

> "Din il-liċenzja tawtorizza li l-Qorti li tmur *ultra petita* – u għalhekk l-intimati m'għandhomx raġun li jillamentaw li s-sentenza appellata għamlet proprju hekk. Id-direttiva hija li d-deċiżjoni trid tkun konformi ma' dak li l-Qorti tqis xieraq u mhux in konformita` ma' dak li jitlob ir-rikorrent – kif tobbliga l-proċedura normali."

Il-ġurista Tonio Borg, jesprimi l-istess fehma:

> "*The court of constitutional jurisdiction, may also provide a remedy which is not requested by applicant. Besides, it can also find a violation on a ground other than that indicated in the application. Therefore, unlike the case of civil proceedings where the ultra petita principle applies, in constitutional cases, the flexibility rule applies".*[3]

Jekk il-Qorti għandha diskrezzjoni hekk wiesa, *multo magis* hija ffakoltizzata tagħmel xi ħaġa ta' portata wisq inqas estensiva, billi tawtorizza l-korrezzjoni tad-disposizzjoni tal-liġi li fuqha tistrieħ l-ilmentatriċi anke fl-ipotesi li din teffettwa s-sustanza tal-azzjoni jew tad-difiża. Il-Qorti Kostituzzjonali, fil-kawża msemmija, ikkonfermat sentenza tal-Qorti ta' prim'istanza li sabet ksur ta' disposizzjonijiet kostituzzjonali differenti minn dawk iċċitati mir-rikorrenti. F'din il-kawża, għall-kuntrarju, l-allegat ksur baqa' l-istess u ċjoe` dak tad-dritt tal-proprjeta` u ta' diskriminazzjoni. Il-fatti li taw lok għall-ilment ukoll baqgħu l-istess – it-trażżin tal-ammont tal-kera u l-prolungazzjoni tagħha għal żmien indefinittiv. Kwindi ż-żewġ elementi bażiċi rikjesti minn rikors ta' din ix-xorta – il-fatti fil-qosor u d-disposizzjoni tal-Kostituzzjoni jew tal-

---

[2] Din il-Qorti żżid li l-proviso għal Reg 2 L.S.12.09 ikompli jagħmilha ċara li l-Qorti tista' tagħti rimedju differenti minn dak mitlub mill-ilmentatur.

[3] Tonko Borg, *A Commentary on the Constitution of Malta*, paġna 244.

Konvenzjoni allegatament miksura – ġew sodisfatti u t-talba għall-bidla fir-rikors promotur ma tikkonċernahomx. Li qiegħed jintalab hu bdil tal-liġi partikolari tal-kera li allegatament kisritilhom dan id-dritt fundamentali.

Għal dawn il-motivi, l-Qorti tiċħad l-eċċezzjonijiet tal-intimat Avukat tal-Istat, tilqa' r-rikors, u tawtorizza l-korrezzjoni fl-atti kif mitluba. Jibqa' bla mittiefes kull dritt tal-intimati li jagħmlu l-eċċezzjonijiet u jipproduċu l-provi biex jilqgħu għal din il-bidla.

Spejjeż ta' dan ir-rikors jibqgħu a kariku tar-rikorrenti.

Il-Qorti tirriżerva li fit-tqassim tal-ispejjeż fis-sentenza finali tieħu kont tal-ispejjeż żejda kkawżati min-nuqqas tar-rikorrenti.

ONOR. IMĦALLEF

GRAZIO MERCIECA